

VOORWOORD

SCHEMUTSELINGEN

Er woedt een polemiek onder de kerkelijk opbouwwerkers. Deze wat kortademige nieuwsbrief getuigt van onenigheid en wil de discussie zelfs aanwakkeren.

Zo wordt op de hier afgedrukte bijdrage voor www.wvko.nl het voorstel gelanceerd om de hele term 'kerkelijk opbouwwerk' gerust te laten varen, als we dan maar wèl professioneel en zelfbewust blijven werken aan de bevordering van kerk-zijn.

Roger Weverbergh reageert op de kritiek die collega Andries Baart leverde op de studiedag (30-5-2002; zie Nieuwsbrief nr. 50) over de presentiebenadering: kerkelijk opbouwwerk een duizendingendoekje? De presentietheorie licht een wezenlijk element van pastoraat en opbouwwerk uit zijn theologale context en verkoopt dit als iets nieuws!

Florida de Kok tenslotte uit haar bedenkingen tegen het pleidooi van Harry Bisseling om in nieuwbouwwijken kerkelijke gemeenschappen te ontwikkelen met een afgebakende identiteit. Sluit je dan geen wijkbewoners uit die in de kerk contact zoeken met naburige geloofsgenoten?

Schemutselingen die in het teken lijken te staan van een bredere tegenstelling. Aan de ene kant uit naam van de Nabije nabij willen zijn bij mensen in hun leefomgeving (Baart, De Kok, Weverbergh); aan de andere kant inzetten op een gemeente met een duidelijke christelijke identiteit, een parochie met een ponem (Bisseling). Wie scherper kijkt, kan echter twee verschillende spanningsvelden onderscheiden: in het eerste staan tegenover elkaar de focus op de religieuze zoekers (dat zijn er niet zo veel in getal) (Bisseling) versus de aandacht voor mensen die nauwelijks religieus actief zijn (Baart, Weverbergh). Daardoorheen speelt een andere tegenstelling: tussen het willen opbouwen van een of andere eigen 'gemeenschap' (Bisseling, De Kok, Weverbergh) versus het je begeven in het leven van mensen zonder het oogmerk van werving (Baart). Wellicht is het in de praktijk zaak het ene te doen en het andere niet na te laten, maar voorlopig valt er over de uiteenlopende voorkeuren nog wel te twisten.

Polemieken zetten de zaken op scherp, zetten felle kleuren op het palet en dragen zo bij aan het veelkleurige geheel dat op de lange duur ontstaat. In werken van lange adem kunnen nuances naast elkaar blijven staan. Twee van ons hebben een werk van lange adem afgeleverd. René Hornikx heeft zijn project voor parochiespiritualiteit 'Verfrissing' (zie Nieuwsbrief nr. 43) omgewerkt tot een gebruiksboek. Hierin propageert hij het organiseren van geloofsgesprekken, niet alleen ten bate van de individuele spirituele vorming maar ook om zo de parochie nieuw leven in te blazen. Hans Pasveer relateert in zijn jongste publicatie de maakbaarheid van leven en gemeente (net als B. Luttikhuis, zie Nieuwsbrief nr. 50), zonder af te stappen van zijn passie voor handelingsmodellen. Recensies van hun werk vindt u aan het slot, vóór de bijgewerkte ledenlijst.

Vanuit de redactie van website en nieuwsbrief groet u

Kees de Groot

NAAR EEN BEZIELENDE ORGANISATIE

Vorige keer schreef Otto Sondorp voor het eerst deze rubriek, toen nog niet wetend dat dit ook meteen voor het laatst zou zijn! Helaas heeft Otto namelijk bedankt voor het bestuurslidmaatschap. Door de recente reorganisatie binnen de SoW-kerken maken wij beiden nu deel uit van één team en vonden dit een te zware wissel trekken op ons team. In goed overleg heeft Otto zich daarom teruggetrokken. Jammer, de inbreng van Otto, o.a. bij het maken van de website en het leiden van studiedagen, hebben we erg gewaardeerd! Tijdens de jaarvergadering in september 2003 zullen we 'officieel' afscheid van Otto nemen.

Dit betekent wel dat het bestuur sinds december j.l. kampt met een vacature en dat een aantal bestuurstaken herschikt zal worden. Eén van de gevolgen hiervan is dat deze rubriek voorlopig door mij zal worden geschreven. Een andere is dat wij inmiddels op zoek zijn naar een nieuw bestuurslid dat kan gaan 'warmdraaien' en in de jaarvergadering van september officieel kan worden gekozen door de leden.

Het bestuur kwam na de jaarvergadering in september twee keer bijeen, voor het eerst onder de bekwame leiding van Jodien van Ark. Eén van de hoofdpunten was de uitwerking van het meerjarenplan 2003 - 2007. Daartoe willen we vijf werkgroepjes formeren rondom de thema's methodisch handelen, publiciteit, praktijktheorie, theorieontwikkeling en kleine kerkgemeenschappen. In de februarivergadering zullen we deze thema's uitwerken en vervolgens leden aanzoeken om mee te gaan doen in een werkgroepje.

De geslaagde studiedag over bezieling was een ander gesprekstema met het oog op een verder vervolg. Als leidraad gebruikten we de gehouden enquête onder de deelnemers, het verslag van Frits Vermeulen in de nieuwsbrief van oktober en een nagesprek met de begeleidster van de studiedag, Lia van de Laar. De start van de dag bij de individuele bezieling vonden we een goede. Het maken van de vertaalslag naar een bezielende organisatie is nu de volgende stap. Enkele gedachten die bij ons opkwamen: Hoe kunnen we het methodische en het spirituele bij elkaar houden? Hoe begeleid je als opbouwwerker (spirituele) kerkopbouwprocessen vanuit deze invalshoek en onder welke voorwaarden kan dat succesvol verlopen? We hopen binnenkort meer over een vervolg te kunnen melden.

Op 30 oktober vond op initiatief van het WKO een rondetafelgesprek plaats waarbij vijf kleine kerkgenootschappen vertegenwoordigd waren. Centraal stond de vraag of de denominatie zo belangrijk is dat je nieuwe groepen (bijvoorbeeld in nieuwbouwwijken) van de grond wil krijgen. Het gesprek zal in maart worden vervolgd; Joris Vercammen en ondergetekende zijn hierbij betrokken.

Op 5 november vond in Utrecht een tweede landelijke studiedag plaats over kerkelijke presentie in nieuwbouwwijken, georganiseerd door het Landelijk Dienstencentrum SoW (lees: Fred Steenwinkel), in samenwerking met o.a. het WKO. Dominee Florida de Kok, één van de 100 deelnemers aan deze dag schreef op ons verzoek een impressie van deze dag in deze nieuwsbrief. Een verslagbundel van de inleidingen is te verkrijgen bij het LDC (030 - 880 1503).

Tenslotte troffen we vele WKO-leden op 14 december in Warnsveld bij een feestelijke en inspirerende presentatie van het nieuwe boek 'En toch' van onze oud-voorzitter Hans Pasveer. Heel fijn dat op deze manier een veelbewogen jaar voor Hans kon worden afgesloten! Over het boek schrijft Otto Sondorp in deze nieuwsbrief. We hopen dat het thema 'volharding' van Hans' boek, tegelijk een rode draad in zijn leven, ook ons als WKO-leden het komende jaar zal dragen!

Peet Valstar

OPBOUWERK UIT DE TIJD?

Is, achteraf gezien, het begrip ‘kerkelijk opbouwwerk’ niet een vorm van modieus taalgebruik? In tegenstelling tot het begrip ‘kerkgebouw’ dat wortelt in de bijbelse taal (zie bijvoorbeeld 1 Korinthiërs 14), zou opbouwwerk, dus ook kerkelijk opbouwwerk, iets van een beperkt tijdvak geweest kunnen zijn. Opbouwwerkers (m/v) zijn een bepaald soort welzijnswerkers. ‘Opbouwwerk is het onderdeel van sociaal werk waarin het gaat om het beroepsmatig stimuleren van bevolkingsgroepen om actief in de samenleving te participeren.’ (www.eur.nl/fw/opbouwwerk/achtergrond.html) Andere mensen in beweging zetten dus. Dat is de agogische component van het opbouwwerk: ze moeten ze het zelf doen. De ideologische component is: opbouwwerkers willen dat mensen, speciaal zij die in de marge verkeren, daar beter van worden.

Nu is het inderdaad zo dat dit werk in de jaren zeventig en tachtig een grote vlucht nam (zie G. van der Laan, ‘Opbouwwerk: markt en professionele principes, www.som.net/markant/2000/1/4.htm).

Tegenwoordig zijn ze er nog steeds, die opbouwwerkers, al zullen de activiteiten wat meer dan voorheen gericht zijn geraakt op *arbeids*participatie, integratie van nieuwkomers en disciplineren van jongeren (thema’s: ‘multiculti’, wonen, milieu, burgerschap). De markt van welzijn en geluk (zoals Hans Achterhuis het welzijnswerk typeerde) moet inmiddels de èchte markt op: de Amsterdamse stadsdeelraad Zeeburg heeft een openbare aanbesteding uitgezet voor het samenlevingsopbouwwerk (Parool, 29-6-2002). Er is een Landelijk Centrum Opbouwwerk (www.opbouwwerk.nl) en (mede namens deze stichting) een bijzonder hoogleraar aan de Erasmusuniversiteit voor de grondslagen van het opbouwwerk: Jan-Willem Duyvendak. Een duidelijk eigentijds fenomeen zijn de particuliere bureaus in deze sector, bijvoorbeeld dat van Broekman & Partners (www.broekmanonline.com) – maar typerend is dat deze zich in eerste instantie meldt bezig te houden met *projectontwikkeling*.

Dat is inderdaad taal van deze tijd: organisatieadvies, verandermanagement, consultancy. Dat is taal die mensen van nu verstaan, al is de inhoud misschien niet zo veel anders geworden. Zoals Geert van der Laan (hoogleraar maatschappelijk werk, met eigen adviespraktijk) terecht constateert: onder de vlag van *management consultancy* worden vaak inzichten van het opbouwwerk verkocht. Het is tegelijkertijd ook mijn ervaring dat de zachte (zorg)sector zich in toenemende mate van harde markt & management-taal is gaan bedienen. Dat is niet verkeerd, voor zover een organisatiekundige benadering de doelgerichtheid bevordert, de communicatie versterkt en het persoonlijk welbevinden van de werker erdoor gediend wordt. Maar werkers in de zachte sector, waartoe ik de kerk ook graag zou rekenen, zouden zich wel zelfbewust mogen opstellen. Ze bezitten een grote (ervarings)deskundigheid op het terrein van zorg en dienstverlening aan mensen. De term ‘opbouwwerk’ is wel wat uit de tijd, maar niet waar deze voor staat. Goede kerkelijke organisatie-adviseurs, trainers en begeleiders, pastores met een hart voor kerkopbouw, zetten de traditie van het kerkelijk opbouwwerk voort.

Laten ze zich – nu het tijdperk van de bureaucratie ten einde loopt - niet overgeven aan het denken in termen van de ideologie van de markt: ‘u wenst een product, wij leveren het’. Een goede opbouwwerker, een goede kerkelijk opbouwwerker, net zoals een goede geestelijk verzorger of pastor, gaat in gesprek met de ander, constateert wat die ander werkelijk nodig heeft en helpt deze om daar te komen. (Ze moeten het zelf doen.) Zij of hij is geen slaaf, noch van de organisatie waar vanuit deze werkt, noch van de mensen waarvoor deze werkt, maar een professional, een mens met een missie. (Ze moeten er beter van worden.) Zoals de zeilenmaker die Geert Mak beschrijft in *De eeuw van mijn vader*: louter uit liefde voor het vak sloopt de ambachtsman uit eigen initiatief een zojuist afgeleverd zeil van een schip. De klant was er wel content mee, maar hij zag hoe hij het nog een stukje beter kon maken. Zo ging en gaat volgens mij het (kerkelijk) opbouwwerk aan de slag: gericht op de belangen van de ander, maar wel vanuit een eigen perspectief. Het welzijnstaaltje is niet heilig. Laat de term ‘kerkelijk opbouwwerk’ daarom gerust varen, maar blijf professioneel en met vertrouwen werken aan de bevordering van kerk-zijn.

C.N. de Groot

Surf naar www.wvko.nl om te reageren of zend uw reactie naar info@wvko

PRESENTIE OF KERKELIJK OPBOUWERK

Soms, bij het beluisteren van Baart over zijn presentietheorie, bekruipt me de gedachte dat het om een nieuwe uitvinding gaat: een theorie die het pastorale handelen een volkomen andere inhoud geeft. Die andere inhoud gaat niet enkel om een wijze van handelen, maar ook om een zijnswijze en een theologisch-inhoudelijke verantwoording. Het gaat dan om wit tegenover zwart. De oude werkwijzen vind je terug in handelingstheoretische modellen van kerkelijk opbouwwerk, catechese, liturgie en diaconie. Altijd is daarin een vanzelfsprekende verwijzing naar kerkelijk-institutionele verbondenheid. Ook de wens dat het kerkopbouwelijke handelen voor gemeenschappen profijt moet opleveren, meer vitaliteit, meer leden, misschien zelfs ‘bekerings’ tot een christelijk levensperspectief en een hechte relatie tot de geloofsgemeenschap, hoort bij die manier van kijken. Wit wordt het als je het theocentrisch en kerkcentrisch denken opgeeft en volkomen concentreert op de mens, haar/zijn verhaal, de relatie met hem of haar, het versterken van haar of zijn kracht, en mogelijkwijze de theologale dimensie die in het alledaagse bestaan van individuen opduikt. Door dit wit-zwart-denken word ik meegetrokken in een evaluatieve benadering van kerkelijk opbouwwerk als een intern-kerkelijk, open systeem-denken, of missionair-diakonale stroming die eigenlijk van tafel is geveegd. Kerkelijk opbouwwerk wordt het ‘bellenmeisje’, inhoudsloos, procedure-achtig, duizenddingendoekje voor het bloeden van de kerkelijke gemeenschappen in de crisis van kerkelijke laagconjunctuur. In de ogen van Baart heeft het vak dus geen toekomst. Ik vraag me eerlijk af of dit wit-zwartdenken echt iets toevoegt aan kerkopbouw in de moderne samenleving. Met deze vraag wil ik de discussie openen over de kern van theorievorming waarin de radicaliteit van de tegenstelling opduikt: presentie tegenover interventie, aanwezigheid tegenover handelen, humane relatie tegenover pastorale relatie. Als ik het zo op een rijtje zet dan denk ik: het klopt niet helemaal. Of ik begrijp Baart verkeerd. Of Baart begrijpt het vak ‘kerkopbouwkunde’ niet helemaal. Eerst wil ik de ontwikkeling van ‘kerkopbouwkunde’ beschrijven en daarna wil ik kijken hoe en waar de relatievorming tussen een presentietheorie en dat vak kan gezien worden. Dit is een eigen interpretatie. Bedoeld om de uitdaging aan te gaan een opening voor discours te maken.

Het vak ‘kerkopbouwkunde’

Kerkopbouw is het overkoepelende begrip met bijbelse en theologische lading, dat de ‘verzameling’ van het ‘volk van God’ aanduidt, het volk dat de roeping en zending heeft om te getuigen van het ‘komen van het Rijk Gods’. ‘Kerkelijk opbouwwerk’ is een praktijktheorie die methodisch handelen in het pastoraat wil richten op ‘kerkopbouw’, wil richten op de ‘opbouw’ van een ‘vitale kerkelijke gemeenschap’. Ik zie dat als een facilititeit voor geloofscommunicatie met christelijke signatuur en het vormen van christelijke gemeenschappen. Daarbij zijn verschillende contexten mogelijk: (groot-)stedelijke en dorpse, minder of meer gesecculariseerde, geïndividualiseerde en meer communale samenlevingen... Kerkelijk opbouwwerk ontleent en ontwikkelt methoden en technieken aan sociale disciplines (opbouwwerk, interventiekunde, organisatieontwikkeling, sociale psychologie) en gebruikt de daar verworven kennis om problemen met geloofscommunicatie aan te pakken en zodoende de roeping en zending van Jezus van Nazareth in de context van moderne en traditionele samenlevingen gestalte te geven. Daarbij kan het gaan om een dienstbaarheid aan bestaande gemeenschappen of om de creatie van nieuwe groepsvorming (ecclesiola). Beide stromingen zijn altijd al aanwezig geweest in de geschiedenis van de kerk.

Het vak ‘kerkelijk opbouwwerk’

Indien het enkel om een exponent van de ‘zorgcultuur’ gaat, met als achterland methodisch getrainde werkers met volle agenda’s en schaarse tijd, werkend met vaste procedures voor het aanpakken van kerkelijke problemen, dan heeft Baart gelijk als hij daar kritisch over denkt. Kerkelijke opbouwwerkers die niet enkel procedureel-agogisch maar ook theologisch geschoold zijn, hebben weet van het feit dat hun werk te maken heeft met de basisfuncties van kerk-zijn. Daarbij gaat het niet enkel om overlevingstrategieën om de parochies en gemeentes overeind te houden in de woelige tijd van secularisatie en individualisering. Het gaat er in wezen om dat kerkelijke gemeenschappen die meer en meer vrijwilligersorganisaties zijn geworden, gesteund door schaarse professionele pastores, leren keuzes

maken, leren samenwerken in teamverband, leren de krachten te bundelen en ook nieuwe ambten en diensten, die de talenten en gaven van leken-medewerkers inbrengen, goed aan te wenden. Kerkelijk opbouwwerk (gemeente-opbouw) helpt de gemeente of parochie zò te verzamelen en zò te motiveren, dat zij in haar liturgie, catechese, prediking en zorg tot de kern van haar getuigenis komt, en zodoende hoop en verwachting biedt, het perspectief van een nieuwe aarde en een nieuwe hemel, een rijk waarin steeds meer van de barmhartigheid Gods, Zijn gerechtigheid en vrede, gerealiseerd wordt. Bij de hulp van professioneel geschoolde opbouwwerkers hoort de theologale bewogenheid. Het gaat niet om beroepssleutelaars die enkel problemen oplossen. Het gaat in deze geprofileerde groep werkers om missionair bewogen mensen die vanuit hun gelovige betrokkenheid individuen, groepen en gemeenschappen ondersteunen in hun zoeken naar een werkbare en vruchtbare relatie met de moderniteit. Wellicht refereert de naam nog te zeer aan de zestiger jaren en de problematiek van achtergebleven groepen in de samenleving, die met behulp van maatschappelijk opbouwwerk methodisch werden gestimuleerd om deel te gaan nemen aan de samenleving. Misschien moeten we een andere naam bedenken voor deze speciaal getrainde pastores, die gelovigen en hun gemeenschappen willen begeleiden naar vernieuwende vormen en gestalten van kerk-zijn. Dat debat is ook volop gaande – zie het artikel van Kees de Groot – in deze nieuwsbrief. Maar de bewuste inzet van kennis, ervaring en methodisch handelen om parochies en gemeenten te vernieuwen tot missionaire organisaties, mag m.i. niet verloren gaan. Zowel pastores in het basispastoraat als tweedelijns werkers vanuit regionale verbanden kunnen profijt hebben van goede kennis van maatschappelijke contexten, van methodische aanpak van problemen, van samenwerkingsvormen met het oog op de missie van kerk in deze tijd.

Presentiepastoraat

“Pastoraat als simpele ‘presentie’ klinkt sympathiek, belangeloos, haast romantisch, maar het is inmiddels zelf een specialisatie geworden, met een uitgewerkte theorie van de presentie, een presentie-theologie, je kunt er pastoraal-theologische analyses op toelaten”, aldus Pieter van der Ven in Trouw (7/02/03). Het is een goede zaak dat in kansarme buurten, waarin kerkelijke gemeenschappen zijn verdampt en waar mensen wonen en leven, die het gevecht om het (over)leven van elke dag moeilijk vinden, mensen weer bereid gevonden worden om nabij te zijn, aandacht te geven, pastor te worden, zonder enige pretentie. Zij zijn goudzoekers die de diepere kracht van de armen willen ondersteunen, delen en af en toe verbinden met hun spirituele bronnen. Wij, pastores in parochies en gemeenten, kunnen leren van hun basishouding: belangeloze aandacht en aanwezigheid. Dat het een pastorale specialisatie geworden is, lijkt me een paradox. Het wezen van pastoraat is toch dat je mensen nabij wil zijn, nabij in hun verdriet en lijden, nabij in vreugde en feest, wonend en levend tussen mensen in de straat, gewoon mens onder mensen. Dat pastores daar niet meer aan toe komen, geeft te denken. Ach ja, het is waar, de druk van het ritueel-liturgische bedrijf is zo groot, zelfs voor de krimpende schare meeleveden, dat er maar weinig tijd overblijft voor ‘nabijheid’ in die belangeloze stijl van presentiepastoraat. Ook schaalvergroting van pastorale organisaties (fusieparochies, regionalisering, samen-op-weg) maken dat pastores steeds meer op afstand komen van het reële leven van mensen. Eigenlijk is dat niet goed. Echt opbouwwerk start met direct contact, met aandachtig luisteren naar mensen, naar hun (religieuze en sociale) behoeften en belangen, naar hun zoeken naar zin en betekenis van leven en samenleven. Opbouwwerk zonder aanwezigheid, zonder liefdevolle aandacht voor mensen is een schimmenspel. Presentiepastoraat roept de herinnering op naar echt pastoraat. De goudkorrels voor geestelijke rijkdom van de nieuwe gemeenschappen van Christus liggen verborgen in de zoekende en onrustige harten van onze buurten, steden en dorpen. De vrijheid die leidt tot grote leegte heeft geen toekomst. Een mens is van binnen uit geneigd tot hoop op en verwachting van geluk. Vanuit hun tradities kunnen kerken en kerkelijke mensen woorden vinden, wegen vinden die leven en samenleven meer zin en betekenis geven, omdat zij verwijzen naar de aanwezigheid, ook binnen het besef van afwezigheid van de adem van de Geest. Dat dit proces van ontdekken en veranderen, van steun geven door belangeloze aanwezigheid om bekering vraagt, lijkt me zeer relevant. Sommigen spreken van ‘onthaasting’ in een cultuur die gericht is op het wervelende proces van continue transformatie. Present zijn bij een ander vraagt om tijd zonder resultaatsberekening en om liefdevolle aandacht. Eenieder die een echte relatie met een ander mens aangaat weet dat. Het jachtige bestaan dat gericht is op resultaten scoren, op productie, en dit zowel in de beroeps- als in de vrijetijdssfeer, heeft ook pastores vaak verleerd goed naar hun parochianen of gemeenteleden te kijken, hen op alle mogelijke gelegenheden nabij te zijn. Intussen kennen wij een generatie van pastores die als managers opereren. In hun auto racen zij van de éne naar de andere

vergadering, in één van de vele parochies of deelgemeentes waarin zij een taak te vervullen hebben. Intussen werken zij nijverig aan beleidsplannen, die de toekomst kunnen openbreken. En vaak krijgt hun pastorale hart te maken met de krampen vanwege tekort aan warm menselijk contact en nabijheid en stille momenten van meditatie. Gewoon met de mensen zijn en hun leven delen en ook mediteren over de grootheid van Gods nabijheid in de kleine dingen van alledag. Gaat het daarom? Presentiepastoraat roept de herinnering wakker van echt pastoraat. Dat werd in deze bewogen tijd het verloren schaapje tussen de druk vergaderende en actieve vrijwilligers met hun pastores. Daar ligt een belangrijke missionaire uitdaging om met de naar zin en geluk zoekende individuen weer in gesprek te komen over de rijkdom van tradities die te maken hebben met de 'weg van Jezus'.

Roger Weverbergh

OVER KERK-ZIJN IN EEN NIEUWBOUWWIJK

Op 5 november 2002 was het behoorlijk druk in het Landelijk Dienstencentrum in Utrecht. Evenals twee jaar geleden werd ik verrast door het grote aantal deelnemers. Kennelijk heeft Nederland nogal wat nieuwbouwwijken. En niet alleen dat: blijkbaar wordt in al die wijken ook iets ‘aan de kerk’ gedaan. Een hoopvolle gedachte.

Zelf ben ik als predikant werkzaam in de SoW-gemeente Drielanden, het nieuwste gedeelte van Harderwijk. Drielanden (op de A28 ter hoogte van Harderwijk te zien aan de rechterkant) telt nu zo’n 4000 inwoners, maar zal in 2016 zijn uitgegroeid tot een wijk van rond de 10.000 inwoners. In verhouding tot sommige nieuwbouwwijken een kleintje, maar wat mij betreft groot genoeg. Althans, als het gaat om de kerkelijke presentie. Voordat ik predikant werd in Harderwijk was ik als predikant verbonden aan de SoW-gemeente Stadspolders bij Dordrecht. Een wijk met ongeveer 20.000 inwoners. Een formaatje groter dus. Daar ontdekte ik hoe tijdrovend, intensief en weerbarstig kerkopbouw in een grootschalige nieuwbouwwijk kan zijn. Zeker als zo’n wijk in korte tijd uit de grond wordt gestampt. Hoe houd je als kerk die ontwikkelingen bij? Dat vraagt heel veel inzet, niet alleen van pastores, maar ook van het ‘gewone’ gemeentelid. Sindsdien heb ik dan ook groot respect voor mensen die daar blijvend hun schouders onder zetten.

Terug naar de werkdag. De inleidingen van Fred Steenwinkel en Harry Bisseling bepaalden ons bij de eigensoortigheid van kerkelijke presentie in nieuwbouwwijken. De laatste onderstreepte de noodzaak van identiteit. Het was een punt dat mijn aandacht trok, maar waar ik gelijk ook vragen bij heb. Ik citeer: *‘Onderzoek elders heeft uitgewezen dat een heldere missie en inspirerende doelen directe invloed hebben op de aantrekkingskracht van een gemeenschap. Op de religieuze markt waar mensen zich als zoekers bewegen is een herkenbare identiteit onmisbaar. Een herkenbare identiteit helpt een gemeenschap, en dit geldt in versterkte mate voor een oecumenische gemeenschap in een nieuwbouwwijk, om zich te onderscheiden van bestaande parochies en gemeenten met een langere traditie. Op het moment dat een gemeenschap zich niet kan onderscheiden van anderen komt direct haar bestaansrecht in gevaar. Welk belang is er voor parochies en gemeenten mee gediend om in perioden van schaarste (menskracht en financiën) te blijven investeren in een gemeenschap in de nieuwbouwwijk die aan het bestaande niets toevoegt? Een beroep op het oecumenische karakter van de nieuwe gemeenschap is in zo’n geval geen doorslaggevend argument. Permanente aandacht voor het ontwikkelen van een eigen herkenbare identiteit is voor (oecumenische) gemeenschappen in nieuwe wijken van vitaal belang’.*

Het punt is duidelijk: een gemeente in een nieuwbouwwijk moet een gemeente zijn ‘met smoel’. De post-moderne mens laat zich niet meer weerhouden door grenzen en kiest wat hem of haar past. Door de toegenomen mobiliteit zijn mensen bereid kilometers te reizen om daar te komen waar ze willen zijn. Ze doen dat voor hun boodschappen en ze doen dat dus ook voor een kerk. Ik herken dat. Maar vanuit mijn eigen situatie vraag ik mij af of dit het enige is dat telt. Wij leven immers ook in een tijd die enorm grootschalig is. De vertrouwde verbanden van gezin en familie brokkelen af. Velen hebben het gevoel in een grote wereld te leven. Soms weet je niet eens naast wie je woont. Door de toegenomen individualisering trekt men zich terug op het eigen terrein. My home is my castle. Privacy is belangrijk, ook al lijkt de televisie iets anders te zeggen. En in die wereld, zo lijkt mij, groeit het verlangen naar betrokkenheid en gemeenschap. Dat er een plek is waar de grootschaligheid – al is het maar even - wordt teruggebracht naar beheersbare proporties. Waar je wordt opgemerkt en gezien. Waar je deelt in elkaars vreugde en verdriet.

Mijn indruk is dat mensen in een nieuwbouwwijk het prettig vinden om andere wijkgenoten ook (juist) in kerkelijk verband te kunnen ontmoeten. In een tijd waarin kerkelijke betrokkenheid niet vanzelfsprekend is en je soms het idee hebt dat je alleen bent overgebleven, kan het bemoedigend zijn om buurt- of straatgenoten in de kerk aan te treffen. Dat je dus tot de ontdekking komt dat je niet de enige bent, want

mensen uit jouw eigen omgeving blijken eenzelfde ‘interesse’ te hebben als jij. En het is niet ondenkbaar dat die ontmoeting in de kerk doorwerkt in het (straat)leven van alledag.

Ik bedoel maar: zodra je als gemeente een specifieke identiteit opbouwt, kan het gebeuren dat je – vanwege je identiteit – voor bepaalde mensen aantrekkelijk bent, maar voor anderen juist niet. En mijn vraag is dan ook wat in dit alles voorrang moet hebben: dat je een gemeente met smoel bent of dat je een plek voor de hele wijk bent.

Ik neig naar het laatste. Al besef ik ook dat het een het andere niet per se hoeft uit te sluiten. Alhoewel...

Onze wijk heeft het voordeel dat zij straks niet groter zal zijn dan zo’n 10.000 inwoners. Dat is nog steeds behoorlijk, maar blijft binnen de grenzen van het formaat ‘dorp’. En daar ben ik blij mee. Want misschien lukt het ons om ‘dorpskerk’ te zijn: een gemeente voor en van de wijk. Of houden we dan vast aan patronen die zijn achterhaald? Uit-de-tijd en niet: van-deze-tijd? Wie het weet, mag het zeggen.

Florida de Kok

Predikant SoW-gemeente Drielanden, Harderwijk

SPIRITUALITEIT ALS MOTOR TOT VERNIEUWING

Inhoud van het boek

René Hornikx werkt in zijn boek een model uit om door geloofsverdieping van individuele personen - in de parochie of gemeente - te komen tot parochievernieuwing. In dat model worden de persoonsgerichte benadering en de structuurgerichte benadering geïntegreerd. Zijn model 'vernieuwing' richt zich op verdieping van het geloof van de deelnemers. Rond een bepaald thema worden gezamenlijk bijbelverhalen gelezen. In het groeps gesprek wordt de inhoud van deze schriftverhalen verbonden met het eigen leven van de deelnemers. Zo hoopt hij dat de gespreksdeelnemers bewuster als gelovigen gaan leven. Doordat het gesprek in de parochie in kleine groepen – aan de hand van een aangereikt stramien - wordt gevoerd zijn de voorwaarden aanwezig om tot intense gesprekken te komen over het eigen geloven, als individu en als kerkelijke gemeenschap. Vervolgens wordt bewust gekeken naar het functioneren van bestaande activiteiten in de parochie en nieuwe activiteiten worden gepland. Gaande het proces wordt het antwoord gezocht op vragen als 'Wat is onze oorsprong? Wie zijn wij? Wat is onze missie? Welke activiteiten willen we uitvoeren? Hebben we daarvoor de goede organisatiestructuur? Wat is onze bijdrage aan een leefbare samenleving?' Hier wordt een methode aangereikt om via het geloofsgesprek in kleine groepen de leerpunten uit de gesprekken te analyseren en de bevindingen te vertalen in concrete doelstellingen, activiteiten en organisatiestructuur.

Het is de bedoeling dat met dit model vijf - zo mogelijk aaneengesloten - seizoenen wordt gewerkt. In elk voorjaar (veertigdagentijd) en najaar (september – oktober of de adventstijd) wordt gedurende vier avonden één van de projectthema's behandeld: 'God, de Eeuwige nodigt je uit.', 'Jezus Christus, daar gaat God', 'Geest, kracht die je in beweging zet', 'Navolging, zien – bewogen worden – in beweging komen' en 'Gemeenschap vormen'.

Het model start bij het vertellen van (bijbel)verhalen in de kleine groep en is gebaseerd op het uitgangspunt dat het vertellen van verhalen vertrouwen geeft, een band scheidt en gemeenschap doet ontstaan. De schrijver zegt (pag 38): 'Een gemeenschap die van binnenuit ontstaat heeft een zekere aantrekkingskracht op de buitenwereld. Licht in het vertellen van geloofsverhalen niet de toekomst van de parochie?' Hij werkt dat uit aan de hand van het Emmausverhaal.

De schrijver

Het boek is geschreven door onze bekende collega René Hornikx, kerkelijk opbouwwerker in het bisdom 's-Hertogenbosch, reeds jarenlang actief in het WKO, onlangs afgetreden als bestuurslid. Het boek is al werkend ontstaan. René heeft een open oog voor materiaal van anderen en zo ontdekte hij de methode 'Renew', een methode van geloofsverdieping, ontstaan in de Verenigde Staten en via het bisdom Johannesburg (Zuid Afrika) naar Nederland gekomen. Daarin wordt de nadruk gelegd op de verbinding van Schrift en Traditie met het leven van mensen. Later zag hij 'das Rottenburger Modell' van M.Fischer, gericht op 'het doorgeven van het geloof'. Hij gebruikte dit materiaal in zijn werk en ontwikkelde de methode 'Verfrissing; een model van parochie-, gemeentevernieuwing door het ontwikkelen van een eigen spiritualiteit'. In zeven brochures is deze methode uitgegeven door het Diocesaan Comité 2000 van het bisdom 's-Hertogenbosch. Dit materiaal en de inmiddels opgedane ervaringen heeft hij verwerkt in dit boek.

Gebruikerskring

Dit boek is allereerst geschreven voor mensen binnen parochies en gemeentes die met vernieuwing aan de slag willen gaan. Pastores, besturen, actieve betrokken vrijwilligers. Het boek is zo opgebouwd dat mensen binnen de parochie er zelf mee aan de slag kunnen zonder de begeleiding van een kerkelijk opbouwwerker. Naast achtergrondmateriaal bestaat het grootste deel van het boek uit een stap voor stap uitwerking van de vijf projecten. In overzichtelijke schema's wordt uitgelegd hoe de verschillende avonden worden opgebouwd, welk materiaal daartoe te gebruiken is, welke vragen er gesteld kunnen worden. Teksten en gebeden voor iedere avond. Een uitvoerige handleiding voor de gespreksleider en werkvelden om praktisch te gebruiken.

Ook collegae-beroepskrachten kunnen er hun voordeel mee doen. Iedere werker past haar methode aan aan de eigen persoon. Een model klakkeloos overnemen zal niemand doen. Dit boek biedt echter veel stof om in het eigen werk te gebruiken.

Waardeoordeel

Ik vind dat René een mooi boek geschreven heeft. Mooi in de betekenis van helder, met een duidelijke opbouw en zorgvuldig uitgewerkt. In het boek klinkt de eigen spiritualiteit van de schrijver door, waardoor het in mijn beleving een authentiek boek is geworden. Het is zorgvuldig omdat het potentiële gebruikers – actieve gemeenteleden en parochianen – binnen leidt in de achtergronden van de aangereikte methode en concrete aanwijzingen geeft om de gesprekken te begeleiden, zonder dat het boek een belerende toon heeft.

Wat mij misschien wel het meest aanspreekt is het geloofsvertrouwen dat in het boek doorklinkt: vertrouwen dat van God ontvangen wordt, vertrouwen van waaruit mensen mogen leven, vertrouwen dat mensen elkaar ruimte kunnen geven en met elkaar ervaringen delen en zo komen tot geloofsverdieping en het nemen van verantwoordelijkheid voor de samenleving.

Heb ik dan geen enkele kritische noot? Inhoudelijk niet. Wel vraag ik me af of de omvang van het boek – 224 pagina's – de potentiële gebruikers niet zal afschrikken. Aanvankelijk bestond de methode, zo begreep ik, uit zeven brochures. Zullen er nog actieve vrijwilligers – besturen en betrokken parochianen – zijn die met elkaar dit boek willen bestuderen en vervolgens met elkaar de tijd willen nemen om tot een beslissing te komen met dit model te gaan werken? De schrijver heeft er vertrouwen in en dat wil ik graag met hem delen.

Het boek is uitgegeven bij KOK - Kampen, ISBN 90-435-0500-5 en kost Euro 17,90.

Jan Roest

MENSELIJKE VERHALEN IN DE SPANNINGSVELDEN VAN HET LEVEN

Onze vroegere voorzitter, Hans Pasveer, heeft een nieuw boek geschreven. Ingewijden keken er al lang naar uit, maar nu is het er dan toch. Het ziet er een beetje somber uit, maar van de inhoud werd ik in ieder geval erg vrolijk. De titel: En Toch. Over volharding bij tegenslag.

Na de dikke pillen van Andries Baart en de Ploegers lijkt dit al weer een standaardwerk te zijn over gemeente zijn in een post-kerkelijk tijdperk. In de 276 bladzijden die Hans ons voorzet neemt hij die twee boeken overigens en passant ook mee. Maar de vragen die hij stelt, hebben toch weer een ander karakter.

In zijn boek gaat het om dat wat ouderwetse woord *volharden*. Dat is voor Hans “volharden in het geloof, het niet opgeven van de opdracht die is ontvangen, als enkele mens, maar ook als (gelovige) gemeenschap. Het op de juiste wijze uithouden in spanningsvelden, waaruit het leven en het samenleven, ook het bestaan van de gelovige en de gemeente in menig opzicht bestaat.” En Hans, die we kennen als praktisch theoloog/gemeenteopbouwer vraagt dan natuurlijk door naar het handelen: is volharding (in de gemeente) te leren of is het iets dat je geschonken wordt of zijn het twee kanten van dezelfde zaak? En onder welke voorwaarden kan dat dan het best en het creatiefst gebeuren?

Drie delen

Het boek kent drie delen. Deel I is vooral gevuld met verhalen: bijbelverhalen, mijmeringen en geschiedenissen van mensen die zich vaak in minderheidsposities bevinden en die mede daardoor in allerlei spanningsvelden terecht kwamen. Een bekend gebied voor kerkelijk werkers. In die verhalen wordt duidelijk *wat* volharding eigenlijk inhoudt. Het blijkt dat volharden in de praktijk vooral neerkomt op *uithouden*. Het uithouden in relaties: met de vreemdheid in jezelf (- in deze zin biedt het boek plaats voor persoonlijke reflectie, iets dat toch niet heel gewoon is in kerkelijke kring -) en met de vreemde a(A)nder.

Uithouden

Over dat uithouden gaat het verder in deel II en daarbij figureren Andries Baart en de Ploegers. Maar ook Theo Witvliets' boek, *Gebroken traditie*, komt aan bod om duidelijk te maken dat uithouden vooral betekent: het niet voortijdig invullen van de leegte en het niet al te snel komen met oplossingen. Hans probeert als goed gereformeerd theoloog dan vervolgens wat hij op het spoor kwam ook dogmatisch te duiden. Hij kiest voor het spanningsveld tussen dat wat geschonken is (de schepping) en waardoor we geïnspireerd zijn (de heilige Geest). In deel III is er dan plek voor een praktisch-theologische uitwerking over de vraag hoe en in hoeverre je het gelovig kunt uithouden tussen spanningsvelden die je in je leven en in de gemeente tegenkomt.

Bonte verzameling

Het boek is een bonte verzameling geworden van een groot aantal min of meer afzonderlijke elementen. Het is in die zin dan ook geen receptenboek, geen methodische handleiding of een kant en klare praktijktheorie. Wel zijn er veel verhalen van en over mensen in te vinden. Ook meditaties, reflecties, preken en een paar modellen “voor een praktijk van volhardend gelovig handelen.”

En die praktijk, onderstreept Hans, is niet alleen een praktijk van mensen die zich expliciet christen noemen. Want: “verlangen, vertrouwen, verzet en vergeving” zijn geen exclusief christelijke deugden. En de geest is veel groter dan wij ons kunnen denken. Daar staat wel tegenover dat Hans aan de christelijke gemeente (in wat voor vorm dan ook) wel een aparte plek toedicht. Er is volgens hem “geen plaats waar het visioen van en het verlangen naar het Koninkrijk beter levend gehouden wordt” en er kan “geen ander instrument” bedacht worden “dat voor de zaak van gerechtigheid beter kan worden ingezet, hoe dikwijls het daarvoor ook is tekortgeschoten.”

Rode draad

In dit veelzijdige en soms overweldigende boek zie ik de volgende rode draad. Mensen van (gelovig) verlangen zijn ook in tijden van tegenslag en achteruitgang geroepen het uit te houden in het spanningsveld tussen de weerbarstige en gebroken werkelijkheid en het verlangen naar vrede en gerechtigheid. In die ruimte is er geen plaats voor snelle oplossingen. Want het zou wel eens kunnen zijn, dat we juist dan onze lieve Heer voor de voeten lopen en eerder de belangen van mensen schaden, dan ze serieus te nemen. Maar dit betekent geen passiviteit. We moeten “onderwijl de goede dingen, dingen die getuigen van de hoop” (203) doen in de verwachting van het Koninkrijk Gods. In het onder dit artikel afgedrukte gedicht, dat ook in Hans’ boek is opgenomen, wordt die rode draad overigens zeer goed verbeeld.

Verdieping

Nu zullen de meeste kerkelijk opbouwwerkers zich afvragen wat ze met dit boek aan moeten en wat ze ermee kunnen. Ik denk heel veel. Allereerst geeft het een grondige reflectie op het handelen dat in het opbouwwerk zo centraal staat. In de tweede plaats verkent het boek op een adequate manier de recente literatuur op het werkerrein en zet het een en ander in een bijzonder praktisch-theologisch kader. Verder neemt Hans afstand en afscheid van de gedachte aan de maakbaarheid, die zo lang onze samenleving en ook het kerkelijk werk kenmerkte. Tegelijk biedt hij zeer concrete nieuwe handelingsmodellen, waarin de verhalen van en over mensen in hun spanningsvelden een zeer belangrijke plaats innemen. Vooral in deel III wordt het werken in die spanningsvelden toegepast op de praktijk van het kerkelijk werk en de kerkelijke werker. Hiermee is denk ik veel voordeel op te doen.

Kwetsbaarheid

Hans heeft een warm boek geschreven, waarin hij ook veel van zichzelf laat zien. Dat maakt het een kwetsbaar boek, maar het blijft voortdurend ook ter zake vanuit een intense betrokkenheid bij de (Z)zaak. Natuurlijk zijn er ook (bijvoorbeeld typografische) kritiekpunten, maar daar staat tegenover dat Hans ook niet de pretentie heeft gehad om zijn boek als een afgerond geheel te presenteren. Wat dat betreft is het gesprek binnen en over spanningsvelden ook nooit af.

Vragen

Toch blijf ik na lezing wel met drie vragen zitten:

- Ook al pleit Hans voor terughoudendheid in actie, toch presenteert hij een handelingsmodel dat niet van enige actie-bereidheid gespeend is. Bestaat niet toch weer het gevaar dat we daarin weer geheel opgaan?
- Hans besteedt in zijn boek gelukkig veel aandacht aan de diaconale kant van gemeente-zijn. Mijn vraag is waar het missionaire aspect in dit geheel blijft of zit dat er impliciet in? Zo ja, waar dan?
- Het boek ademt ontegenzeggelijk een reformatorische sfeer. Ook veel van de theologische discussies en aannames uit heden en verleden komen me vertrouwd voor. Ik ben daarom heel benieuwd wat onze (oud-) katholieke collega’s van dit boek vinden en of ze er ook mee kunnen werken.

Tenslotte het gedicht van Ed de la Torre, *Wachten op de vonk*, dat het karakter van het boek zeer goed samenvat:

*Wat kunnen wij anders
dan sprokkelen
brandhout vergaren
terwijl wij wachten
op de vonk?*

*Wat zouden we anders
dan stug doorgaan
met de ongelijke strijd
voor gerechtigheid*

*voor vrede
en voor de heilheid
van de schepping
terwijl wij wachten
op de begeestering
van voldoende mensen
die de ongelijke strijd
te boven komen?*

*Wanneer komt de vonk?
Dat hebben wij maar af te wachten.
Intussen moeten we er wel
voor zorgen dat het sprokkelhout
niet verspreid blijft liggen.
We moeten het zorgvuldig opstapelen
en droog houden.
We moeten verbindingen leggen
met wat anderen proberen,
ons inmengen en solidariseren.
En als we een kleine vonk bespeuren
iets van begeestering zien gloeien,
dan niet wild maar voorzichtig blazen,
zodat het vuur wordt aangewakkerd
en voor lange tijd
blijft branden.*

Pasveer, H., En toch... Over volharding bij tegenslag, Kok, Kampen, 2002, 16,90 euro.

Otto Sondorp

BESCHIKBARE MATERIALEN

bij elkaar gezet door R. Hornikx

Het gaat voornamelijk om materialen (waarvan wij kennis hebben genomen) die door leden van het WKO zijn samengesteld of waaraan zij hebben meegewerkt.

Groot, de, K., *Kerk in meervoud. Een test voor de parochie*, DPC, Rotterdam, 2002, e-mail dpc@bisdom-rotterdam.nl, 3,50 euro.

In deze brochure heeft Kees de Groot een test voor de parochie uitgewerkt. Met de hulp van negentien vragen kan nagegaan worden hoe de parochie zich opstelt tegenover mensen die in de parochie interesse hebben. De uitkomsten geven een indicatie van de doelgroep, waarop de parochie zich richt en met welke doelstelling ze dat doet. De uitslag kan aanleiding zijn in gesprek te gaan om zo het beleid van de parochie bij te stellen.

“Een verantwoording van de gekozen invalshoek is te vinden in het tijdschrift *Praktische Theologie* (2001/1) onder de titel Religieuze organisaties in meervoud”, zo schrijft Kees zelf in het voorwoord.

Groeien naar een parochieverband, Cahier 7, DPD, Utrecht, 2002, e-mail dpd@aartsbisdom.nl, 4,00 euro.

“De voor u liggende brochure is geschreven om u als bestuurders handvatten, instrumenten en achtergrondinformatie aan te reiken om samenwerking van parochies te starten en door te maken.” Hiermee begin de inleiding van deze interessante brochure. Ze wil een hulp zijn om het proces van samenwerking van parochies goed te laten verlopen. Zodanig zelfs dat de samenwerkende parochies hun opdracht ‘de Blijde Boodschap verkondigen aan alle mensen’ uit kunnen voeren.

“Om te komen tot samenwerking van parochies is een lange weg te gaan. Men kan niet verwachten dit in korte tijd te realiseren. (...) Om een indruk te krijgen hoe zo’n proces verloopt, welke vragen en problemen zich tijdens het proces aandienen en hoe men daarmee kan omgaan, is dit cahier over samenwerking ontwikkeld. Verschillende auteurs (onder hen veel WKO-ers) hebben hieraan een bijdrage geleverd. De brochure bestaat uit twee hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk heeft betrekking op het proces van samenwerking. Het tweede hoofdstuk bevat achtergrondinformatie.

Hendriks, J., *Op weg naar de herberg. Bouwen aan een open kerk*, Kok, Kampen, 2002, 14,90 euro.

Zijn vorige boek *De gemeente als herberg* heeft veel losgemaakt. Het heeft Jan opnieuw aan de schrijftafel geroepen. In dit boek tracht hij een weg aan te geven hoe gemeenten en parochies zich kunnen ontwikkelen tot een gastvrije gemeenschap. Jan is niet alleen achter zijn schrijftafel blijven zitten. Hij is rondgetrokken, kwam voorbeelden tegen van de open en gastvrije kerk en heeft zich beschreven en opgenomen in het boek.

Het zou toch mooi zijn: een kerk die open en gastvrij is. Waar vreemdelingen graag geziene gasten zijn voor een gesprek, een kop koffie, het delen van ervaringen, samen op zoek te gaan naar God. Dat is wat in dit praktijkboek wordt bedoeld met de *open en gastvrije kerk*.

Pasveer, H., *En toch... Over volharding bij tegenslag*, Kok, Kampen, 2002, 16,90 euro.

Is volharding iets dat je kunt leren?

In dit boek geeft Hans talloze voorbeelden van mensen die in uitzichtloze situaties wisten vast te houden aan dat waarin zij geloofden: Job, Esther, de psalmdichters, de Waldenzen, Nelson Mandela, zijn eigen vader...

Kun je mensen in de volharding trainen? In de bijbel is volharden het volharden in het gaan van de weg die God wijst. En wat is daarvan het geheim? Voor wie Hans kent, herkent in het boek zijn biografie

Opmerking

Alle leden nodigen we vriendelijk uit beschikbare materialen door te sturen naar de redactie van de Nieuwsbrief.

ACTUEEL

Doorgeven bekendheid website www.opwegnaardeherberg.nl

Het bestuur van de stichting Leve de Kerk, die zowel www.idee-en-kerk.nl als www.opwegnaardeherberg.nl beheert, roept de collega's van het WKO op gemeenten en parochies te wijzen op deze sites en hen te stimuleren hun ervaringen en vragen rond 'een gastvrije kerk, open naar buiten met plaats voor iedereen' op deze websites te delen. Sinds november 2002 functioneert www.opwegnaardeherberg.nl, als onderdeel van het drievoudige multimediale project 'Op weg naar de herberg' (nieuw boek van Jan Hendriks, nieuwe website en prijsvraag.) De site is met name bedoeld voor die mensen die bezig zijn met de 'open kerk' of anders gezegd met 'de gemeente als herberg'. Men vindt er o.a. een uitwisselingsplatform en een projectenbank. Parochies en gemeenten kunnen hun eigen projecten aan de projectenbank toevoegen. Op deze wijze kan men via Internet van elkaar leren, elkaar op ideeën brengen en met elkaar in gesprek gaan.

De prijsvraag die deel uitmaakt van 'Op weg naar de herberg' roept parochies en gemeenten op projecten in te zenden. Voor de beste in de praktijk beproefde projecten zijn geldprijzen beschikbaar, bedoeld het desbetreffende project in de eigen gemeente of parochie verder uit te bouwen.

Via de website kunnen deze projecten worden aangemeld. Dat kan ook via de post. Men wordt verzocht het project te beschrijven volgens een bepaald stramien. Dit 'formulier' kan worden gedownload van de website of aangevraagd bij de secretaris van de stichting: Jan Roest, Gein Noord 58, 1391 HW Abcoude. Emailadres: j.roest@planet.nl

ATTENTIE ATTENTIE ATTENTIE ATTENTIE ATTENTIE

Bij deze Nieuwsbrief ontvangt u de factuur voor betaling van de contributie 2003. Het bestuur - en met name de penningmeester - verzoekt u om tijdige betaling.

Tevens zijn nog weer eens een paar folders van de serie *Handreikingen voor Kerkopbouw* bijgesloten. Kijkt u nog eens in uw omgeving of u geïnteresseerden hiervoor kunt vinden. We hebben nog een aardige voorraad en de papierversnipperaar kan altijd nog...

